

«Бекітемін»



«Білім-Образование» ғылыми-педагогикалық

журналының бас редакторы

М. Тыныбаева

2023 ж.

«Білім-Образование» ғылыми-педагогикалық журналының ЖАРИЯЛАНЫМДЫҚ ЭТИКАСЫ

«Білім-Образование» ғылыми-педагогикалық журналының редакциялық алқасының мүшелері өздерінің кәсіби қызметінде «Білім-Образование» ғылыми-педагогикалық журналының жарияланым этикасы» қағидаттары мен нормаларын ұстанады. Бұл құжат Жарияланым этикасы туралы комитетінің (COPE) халықаралық жариялау этикалық нормасына, Қазақстан білім зерттеушілерінің әдеп кодексіне сәйкес әзірленді.

Жарияланым этикасы редакторлардың, рецензенттер мен авторлардың этикалық мінез-құлқының нормаларын, принциптері мен стандарттарын, мүдделер қақтығысын анықтау шараларын, этикалық емес мінез-құлықты, мақаланы алу (тарту), түзету және теріске шығару жөніндегі нұсқаулықтарды анықтайды.

Жариялау процесінің барлық қатысушылары жариялау этикасының принциптерін, нормалары мен стандарттарын сақтайды.

Ғылыми журналдың сапасы жариялау процесіне қатысушылардың принциптерін орындаумен қамтамасыз етіледі: барлық авторлардың теңдігі, жарияланымның құпиялылығы, бір мәрте жариялануы, қолжазбаның авторлығы, өзіндік ерекшелігі, дереккөздердің расталуы, объективтілігі және рецензиялаудың уақытылы жүргізілуі.

Бас редактордың, редакциялық алқаның және жауапты хатшының міндеттері.

«Білім-Образование» ғылыми-педагогикалық журналының бас редакторының, редакциялық алқасының және жауапты хатшысының лауазымдық міндеттері тиісті бекітілген лауазымдық нұсқаулықтармен айқындалған.

Бас редактор:

- журналда жариялау үшін материалдарды іріктеуді жүзеге асырады;
- журналдың әрбір нөміріне жариялау үшін қол қояды;
- басылым саясатына сәйкес нөмірлерді толтыруды жоспарлауды жүзеге асырады;
- шығарылымдардың мазмұнын қарайды;
- авторлардан келіп түскен қолжазбаларды қарайды, ұсынылған түзетулерді, толықтыруларды ескере отырып, ұсынылған түрде немесе пысықталғаннан кейін қолжазбаларды басып шығару мүмкіндігі туралы қорытындылар дайындайды;
- беттеу процесін сүйемелдеуді және түпкілікті тексеруді жүзеге асырады;

- материалдарды ұсыну және басылымның шығу мерзімдерінің сақталуын бақылауды жүзеге асырады;

- баспаханамен өзара іс-қимылды бақылауды жүзеге асырады;

- өкілдік функцияларды орындайды: басылым қызметіне қатысты презентациялар мен іс-шараларға қатысады.

Редакциялық алқа мүшесі:

- журналда жариялау үшін материалдарды іріктеуді жүзеге асырады, мақала тақырыбының журнал бейініне сәйкестігін айқындайды, мақаланы бастапқы бағалауды жүзеге асырады;

- мақаланы жариялаудың орындылығы туралы шешім қабылдауға қатысады.

Жауапты хатшы:

- журналда жариялау үшін материалдар жинауды жүзеге асырады;

- материалды жиынтыққа тапсыру кестесін орындауға жауап береді, нөмірдің өтуін бақылайды, қажет болған жағдайда түзетулер енгізеді, баспаханамен байланысты жүзеге асырады;

- басылым саясатына сәйкес нөмірлерді толтыруды жоспарлауды жүзеге асырады;

- шығарылымдардың мазмұнын қарайды;

- плагиатқа қарсы мақалаларды тексереді;

- беттеу процесін сүйемелдеуді және түпкілікті тексеруді жүзеге асырады;

- материалдарды ұсыну және басылымның шығу мерзімдерінің сақталуын бақылауды жүзеге асырады;

- журналдың әрбір нөміріне хаттама ресімдейді.

Рецензенттердің құқықтары мен міндеттері

«Білім-Образование» ғылыми-педагогикалық журналының рецензенттері *объективтілік қағидатын* басшылыққа алуға міндетті.

Қолжазба авторына (авторларына) жеке сын айтуға болмайды. Рецензент өз ескертулерін дәлелдеп, қолжазбаны қабылдау немесе оны қабылдамау туралы шешімін негіздеуі керек.

Автордың (авторлардың) ұлты, діни қатыстылығы, саяси немесе өзге де көзқарастары, егер олар педагогикалық білім беруді дамытудың ұлттық стратегиясына қайшы келмесе, рецензент қолжазбаны рецензиялау процесінде ескерілмеуге тиіс.

Рецензент жасаған сараптамалық бағалау редакцияның жариялау туралы шешім қабылдауына ықпал етіп, авторға қолжазбаны жақсартуға көмектесуі керек.

Қолжазбаны жариялауға қабылдау туралы шешімді, жұмысты авторға өзгертуге немесе пысықтауға қайтаруды немесе мақаланы жариялаудан бас тарту туралы шешімді редакциялық алқа рецензиялау нәтижелерін ескере отырып қабылдайды.

Уақытылы қарау принципі. Рецензент рецензияны редакция белгілеген мерзімде, бірақ рецензиялауға қолжазбаны алған сәттен бастап 2-3 аптадан кешіктірмей беруге міндетті. Егер мақаланы қарау және белгіленген мерзімде

рецензия дайындау мүмкін болмаса, онда рецензент бұл туралы бас редакторға дереу хабарлауы тиіс.

Ұсынылған қолжазбаны қарау кезінде оның біліктілігі сәйкес келмейді немесе шешім қабылдау үшін жеткіліксіз деп санайтын рецензент бұл туралы бас редакторға дереу хабарлап, қолжазбаны қараудан бас тартуы керек.

Рецензент тарапынан құпиялылық қағидаты. Рецензентке рецензиялау үшін берілген қолжазба құпия материал ретінде қарастырылуы керек. Рецензент журналдың бас редакторы және/немесе автор (лар) тарапынан жазбаша рұқсат алғаннан кейін ғана оны көрсетуге және/немесе басқа адамдармен талқылауға құқылы.

Рецензиялау және жариялау процесін қамтамасыз ету барысында алынған ақпарат пен ғылыми жұмыс идеяларын рецензент(тер) жеке пайда алу үшін пайдаланбауы тиіс.

Дереккөздерді растау принципі. Рецензент қарастырылып отырған қолжазбаның зерттеу нәтижелеріне әсер ететін, бірақ автор (лар) келтірмеген ғылыми жұмыстарды көрсетуі керек. Сондай-ақ, рецензент бас редактордың назарын қарастырылып отырған қолжазба мен ол туралы бұрын жарияланған жұмыс арасындағы айтарлықтай ұқсастыққа немесе сәйкестікке аударуға міндетті.

Егер рецензентте қолжазда плагиат, дұрыс емес қарыз алу, Жалған және ойдан шығарылған материалдар немесе зерттеу нәтижелері бар деп айтуға жеткілікті негіз болса, онда ол қолжазбаны жариялауға жібермеуі және журналдың ғылыми редакторына жариялау және ғылыми этика қағидаларының, стандарттары мен нормаларының анықталған бұзушылықтары туралы хабарлауы тиіс.

Егер рецензентте қолжазда плагиат, дұрыс сілтеме жасамау, жалған және қолдан жасалған материалдар немесе зерттеу нәтижелері бар деп санауға негіздері болса, онда ол қолжазбаны басып шығаруға жол бермеуі және стандарттар мен жариялау нормалары және ғылыми этика қағидаттарының бұзылуы туралы журналдың бас редакторына хабарлауы керек.

Авторлардың құқықтары мен міндеттері

Жарияланым этикасы келесі принциптерді сақтауға негізделген:

Бір реттік жарияланым. Автор (лар) редакцияға ұсынылған мақаланың қолжазбасының басқа басылымдарға қарау үшін ұсынылмауын қамтамасыз етеді. Қолжазбаны бірнеше журналдарда/басылымдарда бір уақытта ұсыну дұрыс емес және жариялау этикасының принциптерін, стандарттары мен нормаларын өрескел бұзу болып табылады.

Қолжазбаның авторлығы. Қолжазбаны дайындауға ең көп зияткерлік үлес қосқан адам (екі немесе одан да көп бірлескен авторлармен) корреспондент-автор болып табылады және авторлар тізімінде бірінші болып көрсетіледі немесе «*» белгісі қойылады.

Әрбір мақала үшін мақаланың соңғы нұсқасын дайындауға, редакциялық алқамен байланыс орнатуға жауапты хат-хабар үшін автор тағайындалуы керек, ол зерттеуге қатысушылардың барлығын (біреуден көп авторлар санымен) мақалаға жеткілікті үлес қосқан авторлар тізіміне енгізуді

қамтамасыз етеді, сондай-ақ редакцияға ұсыну үшін барлық авторлардан қолжазбаның соңғы нұсқасының мақұлдауын алады жариялау үшін. қолжазбада / мақалада көрсетілген барлық авторлар жұмыстың мазмұнына жауап береді.

Түпнұсқалық принципі. Автор(лар) қолжазбада көрсетілген зерттеу нәтижелері өзіндік жұмыс болып табылатындығына және процессте анықталуы мүмкін дұрыс емес көшірулер мен плагиат болмайтындығына кепілдік береді.

Авторлар этикалық емес мінез-құлық, плагиат, жарияланған фактілерді қайталау, бұрмалау, ойдан шығару, деректерді бұрмалау, жалған авторлық, қайталану, мүдделер қақтығысы және алдау түріндегі өзін-өзі дәйексөздеу белгілері бар мақалаларды жариялауға жауапты.

Өзіндік дәйексөздерді дұрыс келтіру үшін бұрын жарияланған ғылыми нәтижелерден өзіндік плагиат көрсетпеу мақсатында, тек қарастырылып отырған нысанды көрсететін бұрын жарияланған жұмыстарға сілтеме беру жеткілікті.

Дереккөздерді растау принципі. Автор(лар) зерттеу барысында пайдаланған ғылыми және өзге де дереккөздерді дұрыс көрсетуге міндеттенеді. Басқа біреудің шығармаларының қандай да бір бөліктерін пайдаланған және/немесе басқа автордың (авторлардың) мәлімдемелерін көшіріп алған жағдайда қолжазбада бастапқы дереккөздің авторы(лары) көрсетілген библиографиялық сілтемелер көрсетілуі тиіс. Күмәнді дереккөздерден алынған ақпарат қолжазбаны ресімдеу кезінде пайдаланылмауы тиіс.

Егер рецензенттерде, ғылыми редакторда, журналдың редакциялық алқасының мүшелерінде зерттеу нәтижелерінің шынайылығы мен дұрыстығына күмән туындаған жағдайда, автордан (авторлардан) қолжазбада келтірілген нәтижелердің немесе фактілердің күмәнділігін растау үшін қосымша материалдар ұсынуы тиіс.

Жариялау процесінде қателерді түзету. Жариялау процесінің кез келген сатысында жұмыста қателер мен дәлсіздіктер анықталған жағдайда авторлар бұл туралы бас редакторға шұғыл түрде хабарлауға және тиісті түзету журналының сайтында түсініктемелермен жариялау үшін қатені жоюға немесе түзетуге көмек көрсетуге міндеттенеді. Түзетуге болмайтын өрескел қателер анықталған жағдайда, автор қолжазбаны/мақаланы қайтарып алуы керек.

Жариялау этикасын сақтау принципі. Авторлар зерттеулерге қатысты сынға немесе ескертулерге, сондай-ақ рецензиялау және жариялау бойынша редакциямен өзара әрекеттесуге қатысты этикалық нормаларды сақтауға міндетті. Авторлардың этикалық қағидаларды сақтамауы басылым этикасын өрескел бұзу ретінде қарастырылады және қолжазбаны рецензиядан және/немесе басылымнан шығаруға негіз береді.

Мүдделер қақтығысы

Мүдделер қақтығысы, жарияланым этикасы жөніндегі комитеттің (COPE) анықтамасы бойынша, бұл авторлар, рецензенттер немесе редакциялық алқа мүшелерінің жарияланған материалға қатысты пікірлеріне әсер ете алатын

жасырын мүдделері бар жанжалды жағдайлар. Мүдделер қақтығысы рецензент пен редакциялық алқа мүшелерінің ғылыми пікіріне әсер етуі мүмкін қаржылық, жеке немесе кәсіби жағдайлар болған кезде және нәтижесінде қолжазбаны жариялауға қатысты редакциялық алқа шешімінде пайда болады.

Бас редактор, редакция алқасының мүшесі және рецензенттер редакция алқасының шешіміне қандай да бір түрде әсер етуі мүмкін ықтимал мүдделер қақтығысы туралы хабардар етуі керек. Редакция алқасының мүшелері қолжазба авторының (авторларының) зерттеу нәтижелерімен байланысты қандай да бір бәсекелестік қатынастарда болса немесе басқа мүдделер қақтығысы болса, қолжазбаны қараудан бас тартуы тиіс.

Қолжазбаны журналға қарауға берген кезде автор (лар) қолжазбаның мазмұнында зерттеуді қаржыландырудың барлық көздері көрсетілгенін мәлімдейді; сондай-ақ қарауға берілген қолжазбаға қатысты мүдделер қақтығысын тудыруы мүмкін қандай коммерциялық, қаржылық, жеке немесе кәсіби факторлар бар екенін көрсетеді. Автор(лар) ілеспе хатта мүдделер қақтығысы болған кезде олардың қолжазбасын объективті бағалай алмайтын ғалымдарды көрсете алады.

Рецензент қолжазбаға қатысты кез келген автормен бәсекелестік, ынтымақтастық немесе басқа қарым-қатынастан туындайтын мүдделер қақтығысының себептері болуы мүмкін қолжазбаларды қарастырмауы керек.

Қолжазбаның мазмұнымен мүдделер қақтығысы болған жағдайда, жауапты хатшы бұл туралы бас редакторға хабарлауы керек, содан кейін қолжазба басқа рецензентке беріледі.

Қарау және шолу процесінде қатысушылар арасында мүдделер қақтығысының болуы қолжазба қабылданбайды дегенді білдірмейді.

Барлық мүдделі тұлғалар мүмкіндігінше жарияланымның барлық кезеңдерінде кез келген вариацияда мүдделер қақтығысының туындауын болдырмау қажет. Қандай да бір мүдделер қақтығысы туындаған жағдайда, осы қақтығысты ашқан адам бұл туралы редакцияға дереу хабарлауы керек. Бұл жариялау және ғылыми этика принциптерін, стандарттары мен нормаларын кез келген басқа бұзушылықтарға қатысты.

Этикалық емес мінез-құлық

Авторлардың, редакторлардың немесе баспагердің өз мақалаларына өз бетінше рецензия берген жағдайда, шарттық және жалған рецензияланған жағдайда, ғылыми зерттеу нәтижелерін жариялау үшін агенттік қызметтерге жүгінген жағдайда, жалған авторлық, зерттеу нәтижелерін бұрмалау және ойдан шығару, жалған ғылыми мәтіндерді жариялау, мақалалардың қолжазбасын басқа басылымдарға онсыз беру әрекеттері, авторлардың материалдарын үшінші тұлғаларға беру, авторлық құқықтар мен редакциялық процестердің құпиялылық принциптері бұзылған жағдайда, дәйексөзбен, плагиатпен айла-шарғы жасалған жағдайда этикалық емес мінез-құлық болып саналады.

Нұсқаулық. Кері қайтарып алу, мақалаларды түзету, кешірім сұрау, теріске шығару жарияланым этикасына сәйкес жүзеге асырылады.